

Száz éves az alsócsernátoni mükedvelő színjátszás

Most, száz év után, ha nem is a teljesség igényével, de tanulságból, eleink iránti kegyeletből emlékezünk, amikor pár korabeli dokumentum alapján számba vesszük a száz évvel ezelőtt élt csernátoniak művelődési megnyilvánulásait. Ez a centenáriumi megemlékezés egyben szerény főhajtás az előttünk járók előtt. Megpróbáljuk feleleveníteni községünk egykori, a művelődési igényre visszavezethető gondjait, vissza- és bele gondolunk egyet akaró közösségi mozgalmukba.

Az egykori összeforrt közösségek és azok szellemisége teremtette vidéki közművelődés igen fontos időszaka a kiegyezés utáni fellélegzés és az azt követő békés esztendők, a nagy-nagy készülődés a Milleniumi ünnepségre - mind-mind olyan mozgató erők, amelyek elősegítették, éltették, meghatározták a századvég gondolkodását, magatartását, nemzeti érzését, hazaszeretetét, múltjának ismerését, az anyanyelv ápolását, a szülőföld iránti szeretetet.

Az önszerveződő közösség, a maga írott és íratlan törvényeivel megteremti, hagyományossá teszi, elfogadja, irányítja egy-egy közösség művelődési életét. Mindezt együtt az egyházakkal, iskolákkal, a vallásosság, a becsületesség, a jól-neveltség, a jó modor, a szeretet és az egymás iránti megbecsülés igényével. Fejlődik, pallérozódik, csiszolódik a közösség. A föld, a gazdaság, az anyagi javak megszervezése, megőrzése és továbbadása biztos talajt és kilátást, jövőt biztosít; a tanulás és a könyv igénye megbecsülést hoz. Így gyarapodik a közösség, anyagiakban, szellemiekben egyaránt. Az együtténeklés, szereplés a hagyományok őrzése révén számottevő, mindebből összetartó és formáló erő fakad. Együtt énekel,

játszik a tanító, a pap, a földész, az iparos, a tanuló ifjúság, a szegény s a gazdagabb, s így ki-ki a maga társadalmi rétegének, felfogásának, érzelmeinek kifejezője lehet. Ízlésesen s illőn fogalmazott meghívók adják tudtára a helybelieknek és a vidéknek, hogy milyen művelődési eseményre kerül sor, milyen céllal, minnek a javára.

Bárki felteheti a kérdést, hogy milyen előzményekre épül egy székely község művelődési igénye, a tanulás, a tudás igénye? Menjünk vissza csupán a múlt század elejére, a Reformkorig. Kihatása az ország minden részére minden szempontból szembeütő, pozitív változásokat hozott társadalmi, gazdasági, politikai téren egyaránt, s nem kevésbé a vidéki ember életébe is. Pozitív megnyilvánulása tapasztalható a közösségi önszerveződésben, a sorra születő egyletek, könyvtárak, kaszinók megjelenésében, mindez nemcsak az urbanus központokban, hanem vidéken is. Szaporodnak a köz- és családi könyvtárak, mutatkoznak a vidéki színjátszás csírái, zenekarok, tűzoltó egyletek, gazdálkodók egyesületei jönnek létre, egy-egy közösség igénye szerint és akaratából. A szabadságharc lelkesítő hónapjai, majd az ezt követő megtorlás esztendei se tudják visszavetni a fejlődést, a haladást. A nemzeti érzés, a hazaszeretet lelkesítő, megtartó ereje ad reményt, erősíti a hitet.

Az 1841-ben létrehozott alsócsernátoni olvasó egylet, olvasó-kör, a vidék ilyen irányú kezdeményezései között úttörőnek számít. A múlt század második felében szerveződött gazdakörök, a működő iskolaszékek, dal- és ifjúsági egyesületek, a Végh Antal társaság, mind-mind olyan szellemi tőke, amelyre a továbbiakban építeni, hivatkozni lehetett.

Az 1970-es évek elején került a csernátoni múzeum gyűjteményébe egy köteg század-közepi, századvégi okmány, illetve levéltári anyag, mely nagyrészt az alsócsernátoni ev. ref. egyház iratanyagából szóródott szét. Ha töredékesen is, de néhány nagyon értékes, a helytörténeti kutatás szempontjából fontos levél mentődött így meg. Ebből a levéltári anyagból válogattam egy pár darabot:

1. Egy 1891. február hó elsején rendezett "Dalestély" bevételeiről és kiadásairól felvett jegyzőkönyv az alábbi adatokat szolgáltatja:

A jegyzőkönyv fejlécén a sorszám, a név, a bevételi díj, forint, krajcár és felülírtetés rubrikákra osztva. A jegyzőkönyv szerint kerekén száz személy vett részt a rendezvényen. A bevétel teljes összege 72 forint 20 krajcár. A rendezvény kiadásai összesen 26 forintot és 51 krajcárt tesznek ki. A megmaradt összeg 45 forint 69 krajcár. Az elszámolást a "bizottság" tagjai és tisztségviselői végezték el, ki-ki aláírásával bizonyítva jelenlétét és a pontos pénzvitetelt. A bizottságnak van egy elnöke, Bodor Géza református pap személyében, egy jegyzője, Sylveszter Albert személyében, egy pénztárosa, Fekete András személyében, két ellenőre, Dulló Károly és Czell József személyében. A bizottság tagjai: György Albert tanító, Végh Ignác, Csiki Károly, László András, Cseh Vince, Csiki Albert, Jány János, Duló József, László Péter, Fekete János, Gáll Aladár, Sylveszter Mózes, Cseh Károly. Feltételezhető, hogy erre a művelődési eseményre nyomtatott meghívó is készült.

Nem tartalmazza a jegyzőkönyv azt, hogy a megmaradt tiszta jövedelmet mire fordították, de amint egy másik jegyzőkönyv esetében látni fogjuk, általában közösségi célokra használták fel. Az ünnepeken megjelentek többségükben 20-80 krajcár belépődíjat fizettek. A résztvevők családnevének elemzése során a helybeliek mellett, Albisból, Mátis- és Márkosfalváról, Hatolykáról, Kézdivásárhelyről is voltak vendégek, de a résztvevők 80 %-a alsócsernátoni. A résztvevők társadalmi hovatartozását elemezve találunk közöttük értelmiségieket, illetve tanult és iskolázott embereket, földműveseket, iparosokat, földbirtokosokat, vagy éppenséggel szegény sorsú és kategóriájú személyeket is.

2. Az 1891. február 22.-i jótékony célú "Hangverseny" bevételeiről és kiadásairól felvett jegyzőkönyv 106 személy részvételét igazolja. Az összes bevétel 43 forint osztrák értékben. A jegyzőkönyv tartalmazza a kiadások felsorolását, miszerint zenedíjba 7 forintot, házbérbe 5 forintot, szekérbérbe, a zenészek ki- és beszállításáért (ami alatt azt értjük, hogy Kézdivásárhelyről hozták a zenészeket) 1 forintot, házsúrlásra, illetve a

rendezvényre kibérelt ház kitakarítására 80 krajcárt fizettek. A kiadásokat leszámítva maradt 29 ft 20 Krajcár.

Az előző jegyzőkönyvhöz viszonyítva a bizottság személyi összetétele nem változott, csupán György Albert, mint karnagy írja alá, és Cseh Gyula, mint ellenőr jelenik meg.

3. A harmadik művelődési rendezvény meghívója szerint "az alsócsernátoni ev. ref. dal- és ifjúsági egyesület, f. 1895 márc. 15-én, délelőtt 10 és fél orakór, a ref. papilak udvarán és este 7 és fél orakór az országút mentén levő iskola termében, az ev. ref. egyház javára, fele részben színházi díszletek beszerzésére Hazafias Ünnepejt rendez". A nagy ünnepejt aznap este zárt körű színi előadással és táncal egybekötött ünneppéggel zárták.

Ez a meghívó pontosítja számunkra, hogy a III. műkedvelői előadásra került sor, (1895. januárjától, amikor is az első műkedvelő előadást tartották).

Éppen 100 évvel ezelőtt gördült fel tehát a függöny Alsócsernáton egy rögtönzött színpadján, és ki tudná számbavenni 100 év alatt még hány-szor. Álljon e meghívó és műsorfüzet, a Hazafias Ünnepejt, illetve a március 15.-ét köszöntő 100 évvel ezelőtti rendezvénysorozat nekünk, ma élőknek jó példaul, hogy tisztelettel emlékezzünk az előtünk járókra.

Összegezeként: az elöbukkant anyag azt bizonyítja, hogy a múlt század második felében, a század elején vidékünk településein, falvainkban pezsgő művelődési élet bontakozott ki. Az ezt követő időszakra vonatkozó adalékokat egy másik dolgozatomban szeretném közreadni.

100 de ani de la începuturile activității teatrale de amatori în Cernat (jud. Covasna) (Rezumat)

Lucrarea reprezintă o rememorare a activității teatrale de amatori din comuna Cernat. Pe lângă descrierea istoricului acestei mișcări culturale, sunt prezentate și principalele documente care atestă existența vieții culturale din comună.

**100 Years from the Foundation
of an Amateur Theatre
in Alsócsernáton
(Cernat, Covasna County)**
(Abstract)

This paper is a rememoration of the amateur theatrical activity in the village of Cernat. Beside the presentation of the historical background of this cultural movement, the author also shows the main documents that demonstrate the existence of the cultural life in the village.

MEGHÍVÓ.

Az alsócsernátoni ev. ref. aut. és ifjúsági egyesület, f. 1893. márcz. 15-én, délelőtt 10 és fél órákor, a ref. papilak udvarán és este 7 és fél órákor az országút mentén levő iskola termében, az ev. ref. egyház jutnára, Felvételben színházi díszletek beszerzésére

HAZAFIAS ÜNNEPÉLYT

rendezi.

A délelőtti általános ünnepélyre személyiajánatás nélkül mindenkít; az estéli zártkörű színi előadással és táncszal egybekötött ünnepélyre pedig Czimedel és családját tisztelettel meghívják

Elnök: Bodor Géza, ref. lelkész.

Pénztárnok: Fekete András.

karnagy: György Albert, tanító.

Tagok:

Bencsik Mari	Balogh András	Fekete János
Csik István (József)	Balkai Mihály tanító	Gál Andor
Csik Mari	Czirmay József tanító	Jani János
Fekete Vilma	Csik Károly	Jani Sándor
Kovács Lás	Csik Sándor	Mihá Sándor
Sákosai Lina	Csik József	Porcsolt András
Molnár Anna	Csik Sándor	Selyester András
Végh Vilma	Pullos József	Selyester Mózes
	Tusa Elek	

Belepti díjak:

a) A délelőtti ünnepélyre: Előhely 20 kr. Állóhely 10 és 5 kr. Gyermeknek ingyen.

b) A műsoros táncszertélyre: Tümlészék 1 frt. Zártszék 70 kr. Előhely 30 kr. Állóhely 30 kr. Gyermeknek 12 éven alól 10 kr.

Megjegyzés: Jegyek előre elhatárolás a ref. papj általánál.

Műsor.

a) Délelőtti:

1. 10 órákor, taraszklövéssekkel adott jelre, a fűzfalvi iskola növénykeinek és az ifjúságnak, zászlók alatt, hazafias indulók énekése mellett, kísérve a helybeli zenekarok által, felvonulása és csatlakozása a központi iskolák növendékeivel és a dalgylettel a finiszkolnánál s innen a férfi dalkar „*Ilontok niggyazatok*” indulója és a 100 tagra kiegészített vegyes dalkar „*Kossuth Lajos azt izente*” népdala mellett mezekezés 10 és fél órákor a ref. papilak udvarára.
2. **Hymnus.** Előadja a tanulókból 100 tagra kiegészített vegyes kar.
3. **Talpra magyar!** Előadja: György Albert tanító.
4. **Kossuth nóta.** Előadja a 100 tagú vegyes kar.
5. **Alkalmi beszéd.** Tartja: Bodor Géza ref. lelkész.
6. **Szozat.** Előadja a 100 tagú vegyes kar.
7. **Emlekezés** (márcz. 15-re). Szavalja: Végh Vilma.
8. **Hunyadi induló.** Erkel F. Előadja a férfi kar.

b) Este:

1. **Kossuth induló.** Merty N. Előadja a férfi dalkar.
2. **Alkalmi felolvasás.** Tartja: Fekete András.
3. **Vig dalra fel.** Zsaskovszkytól. Előadja a vegyes kar.
4. **Márcz. 15-én.** Előadja: Csiki Mari.
5. **Hymnus.** Előadja a vegyes dalkar.
6. **Kukline prédikációk.** Vigjáték. Egy felvonás. (III. kedvelői előadás)

SEMEMÉLYEK:

Felcs ...	Balkai Mihály tanító	György ...	György Albert tanító
Felcs ...	Barabás Mari	György ...	György Albert tanító
Móka ...	Czirmay József tanító	Pincér ...	Tusa Elek
Mókáné ...	Végh Vilma	Hordár ...	Csik József

7. **Marsellaise.** Franciaia nemzeti dal. Előadja a férfi dalkar.

T'ancz.

Jegyzékünk
 az 1891. évi febr. hó 1-én rendezett y dates-
 helyi bevételeiről és kiadásairól.

Szám	Név	Díj		Név	Díj	
		1891. febr. 1-én	1891. febr. 1-én		1891. febr. 1-én	1891. febr. 1-én
1	Dr. J. J. J.	80	20	34	Dr. J. J. J.	40
2	Dr. J. J. J.	80	20	35	Dr. J. J. J.	20 10
3	Dr. J. J. J.	20		36	Dr. J. J. J.	20 30
4	Dr. J. J. J.	20		37	Dr. J. J. J.	20 90
5	Dr. J. J. J.	20	20	38	Dr. J. J. J.	20 40
6	Dr. J. J. J.	40		39	Dr. J. J. J.	40
7	Dr. J. J. J.	40		40	Dr. J. J. J.	20
8	Dr. J. J. J.	20	20	41	Dr. J. J. J.	20
9	Dr. J. J. J.	60		42	Dr. J. J. J.	40
10	Dr. J. J. J.	60		43	Dr. J. J. J.	20 30
11	Dr. J. J. J.	20	20	44	Dr. J. J. J.	20 20
12	Dr. J. J. J.	20	20	45	Dr. J. J. J.	60
13	Dr. J. J. J.			46	Dr. J. J. J.	60 - 40
14	Dr. J. J. J.			47	Dr. J. J. J.	40
15	Dr. J. J. J.	20	40	48	Dr. J. J. J.	40
16	Dr. J. J. J.			49	Dr. J. J. J.	20
17	Dr. J. J. J.			50	Dr. J. J. J.	80
18	Dr. J. J. J.	20	20	51	Dr. J. J. J.	20
19	Dr. J. J. J.	20	20	52	Dr. J. J. J.	40
20	Dr. J. J. J.	40		53	Dr. J. J. J.	80
21	Dr. J. J. J.			54	Dr. J. J. J.	40
22	Dr. J. J. J.			55	Dr. J. J. J.	40
23	Dr. J. J. J.	20	20	56	Dr. J. J. J.	60
24	Dr. J. J. J.	20	80	57	Dr. J. J. J.	20
25	Dr. J. J. J.	20	20	58	Dr. J. J. J.	20
26	Dr. J. J. J.	20	20	59	Dr. J. J. J.	20
27	Dr. J. J. J.	20	20	60	Dr. J. J. J.	20

Fogynvételkönyv

1891. febr. 22-én rendezett előteremny ex. clu Haugverony
bevételeiről és kiadásairól.

Sor- szám	Név	Díj		Díj- kiszá- rás		Sor- szám	Név	Díj		Díj- kiszá- rás	
		út	kor	út	kor			út	kor	út	kor
1	Teréz		30			33	Csiki Albert		30		
2	Kovács János		30			34	Mátyás János		30		
3	Kovács Samu		30			35	Páncsél János		30		
4	120	1	20			36	Bod János		30		
5	Silveszter János		60			37	Bod Ede		30		
6	János János		30			38	Dimey András		30		
7	100		30			39	Balkányi Károly		60		
8	50		30			40	Bod János		30		
9	30		30			41	Crombly János	1	20		
10	Silveszter Albert		30			42	Balla János		30		
11	30		30			43	Molnár János		30		
12	40		30			44	100		30		
13	30		30			45	100		30	20	
14	30		30			46	Fekete János		30		
15	30		30	10		47	Csiki János		30		
16	60		60			48	János János		30		
17	30		30			49	100		30	10	
18	30	10	30	10		50	Bod János		30	20	
19	30		30	10		51	Bod János		30	20	
20	90		90			52	János János		60	30	
21	30		30	10		53	János Albert		30	20	
22	30		30			54	Silveszter Albert		30	20	
23	30		30	10		55	Bod János	1	0		
24	30		30			56	Csiki János		30		
25	120	1	20			57	Molnár János		30	10	
26	20		20			58	Turóczi János		30	10	
27	60		60			59	Turóczi János		30	10	